

[View this email in your browser](#)

Beste Caring Community,

Zo traditioneel als Prinsjesdag, is ook De Duurzame Dinsdag. Waar een koffertje vol duurzame initiatieven wordt overhandigd aan de Minister van Klimaat en Energie. Als winnaars van de Duurzame 100 2022 mochten wij Caring Farmers de Duurzame Troonrede 2023 uitspreken. Het zal niemand verbazen dat wij spraken over de transitie naar het nieuwe landbouw en voedselsysteem:

"Ooit zijn we bijvoorbeeld ook meer vlees gaan eten, te veel. Ooit zijn we te vet, te zoet, te zout gaan eten, etc, etc. Dus waarom zouden we nu niet naar een ecologisch verantwoord eetpatroon gaan?" aldus voorzitter Ruud Zanders.

[Lees de Duurzame Troonrede](#)

Duurzame Troonrede 2023

Het voedingspatroon wijzigen is heel goed mogelijk, betoogt Ruud Zanders, voorzitter van Caring Farmers, een groep boeren die duurzaam werkt. Hij spreekt dinsdagavond de Duurzame Troonrede uit. 'Ooit zijn we te vet, te zoet, te zout gaan eten. Dus waarom zouden we niet naar een ecologisch verantwoord eetpatroon gaan?'

tekst Ruud Zanders
illustratie Chuan Ming Ong

Ons voedsel, onze eerste levensbehoefte, vindt al duizenden jaren zijn oorsprong in landbouw. Na

de tijd van jagers en verzamelaars wisten we als boeren hoe we steeds meer voedsel konden produceren met ons land. Die productiedrang speelt de aarde nu parten. Dat ons huidige landbouwsysteem aan verandering toe is, zal niemand meer betwisten. Oké, bijna niemand dan. Maar de grote vraag is hoe we dan verder kunnen en moeten.

Het langverwachte landbouwakkoord is er niet gekomen. Voor velen was dit een grote teleurstelling. Tegelijkertijd biedt het niet-landbouwakkoord vele kansen. Het lijkt er namelijk ook op dat het niet-landbouwakkoord een akkoord zou zijn geworden dat doorging op dezelfde weg, met alleen wat kleine aanpassingen. De radicale wijziging die nodig is, staat er dan ook niet in. Wat we nodig hebben is een voedselakkoord. Het gaat namelijk niet alleen over de productie, maar ook de consumptie is een wezenlijk onderdeel van zo'n voedselakkoord.

Het uitgangspunt bij het voedselakkoord is dat we gaan produceren én consumeren binnen de draagkracht van de aarde. Daarvoor is kringlopendenken van belang. Voormalig minister Schouten van het ministerie van landbouw, natuur en voedselkwaliteit heeft hiervoor al in 2017 een eerste aanzet gedaan. Het idee was goed, de verdere uitwerking uiterst belabberd. De ontevredenheid daarover heeft overigens in 2019 geleid tot de oprichting van de Caring Farmers.

Met de bodem beginnen

Zoals een Limburgse vlaai begint met de bodem, zo begint ook het voedselakkoord met de bodem. Het is noodzakelijk dat de juiste hoeveelheid organische stof, dus de juiste hoeveelheid plantenresten, in de bodem aanwezig is. Praktisch zal hier het teeltplan op aangepast moeten worden. Er kan door minder grondbewerking voorkomen worden dat koolstof de lucht in gaat als broeikasgas. Chemische bestrijdingsmid-

delen hebben een groot effect op het bodemleven, op het milieu en op biodiversiteit in en op de bodem. Het gebruik hiervan moet daarom zeer voorzichtig worden ingezet, en uiteindelijk geheel worden afgebouwd.

De bodem dient gevoed te worden. Kunstmest kunnen we daarbij achterwege laten. Dierlijke mest is prima te benutten voor de bodem. Verder kunnen reststromen van het land en uit de voedingsindustrie gebruikt worden als bodemverbeteraar. Er wordt dan niet alleen gekeken naar de opbrengst van het gewas per hectare, maar ook naar de resten van het gewas die je nodig hebt voor de bodem.

Er kan geen sprake zijn van een echte kringloop zolang we onze eigen excretie door het toilet spoelen. Daar gaan veel kostbare grondstoffen mee verloren. Een groot deel van wat we in onze mond stoppen komt er ook weer uit. Dit kan weer terug in de bodem om vervolgens een volgende generatie planten groot te brengen.

Ook nieuwe vormen van landbouw zijn de moeite waard en dragen bij aan een leefbare aarde. Voedselbossen kunnen bijdragen aan gevarieerde, onbespoten, eiwitrijke plantaardige voeding en gezondere lucht, betere waterkwaliteit en meer recreatiegebied. Gezondere natuur om in te verblijven, zorgt voor een betere gezondheid van onszelf. En dat leidt weer tot besparing in zorgkosten. Recente onderzoeken tonen aan dat een voedselbos een volledig dieet voor een mens kan verzorgen. Een hectare voedselbos kan zes tot acht mensen voeden. Voor een natuurlijk systeem in zo'n bos dient het voedselbos wel minimaal zo hectare groot te zijn. Dergelijke nieuwe ontwikkelingen kunnen net zo revolutionair zijn als destijds het ontstaan van de intensieve veehouderij.

Verder is in 2022 een geheel veganistische akkerbouwer agrarisch ondernemer van het jaar geworden. Hij maakt helemaal geen gebruik meer van dieren in zijn voedselsysteem. Ook dat verdient navolging. Hij laat zien dat de bodem ook geheel plantaardig te voeden is.

Hiermee komen we automatisch bij de dieren terecht. Voor het produceren van voedsel voor dieren, gebruiken we nu vruchtbaar land en dat is verspilling. Momenteel wordt

40 procent van de vruchtbare landbouwgrond benut voor het produceren van veevoer. Het is oneerlijk en onvoorstelbaar dat we liever onze dieren voeden voor ons eigen genot en gewin dan mensen die daadwerkelijk honger hebben.

We zouden alleen graasdieren moeten houden op gronden die niet geschikt zijn voor akkerbouw en varkens en kippen moeten we uitsluitend voeden met reststromen van het land en van humane consumptie. Het moet geen doel op zich zijn om productiedieren te houden, alleen maar om ze, of hun producten, op te eten.

Omgang met dieren

In de vorige eeuw zijn we massaal dieren gaan fokken en houden ten behoeve van de productie van dierlijke eiwitten. Tegenwoordig is er echter veel wetenschappelijk ethologisch onderzoek bekend over het gevoelsleven, emoties en de intelligentie van dieren. Dat verplicht ons om heel zorgvuldig met dieren om te gaan. Daarom moeten we de dieren die we nog benutten met zoveel mogelijk respect behandelen. Dit betekent minimaal veel daglicht, frisse lucht en uitloopmogelijkheden.

Als we echter eerlijk kijken wat we andere levende wezens aandoen, dan zouden we vanuit die optiek tot geen andere conclusie kunnen komen dan dat het houden van dieren voor ons voedsel überhaupt niet gerechtvaardigd is. Dat lijkt op korte termijn een utopie, maar voor de wat langere termijn het onderzoek en het streven waard.

Het voedselakkoord gaat bijdragen aan gezond en lekker eten binnen de kaders van de planeet. Daarom moeten we focussen op het produceren van gezonde producten. Momenteel past 80 procent van de producten die gekocht kunnen worden in de supermarkt niet in de schijf van vijf. Dit is onvoorstelbaar. Van belang is dat we gezond voedsel beter beschikbaar en goedkoper maken dan ongezond en onduurzaam voedsel.

De afgelopen tien jaar ontwikkelden zich al van onderop de zogeheten korte ketens: minder schakels om voedsel uit de regio op het bord van de burger te krijgen. In bestaande ketens zijn hiervan reeds diverse voorbeelden te noemen. Er zijn hieruit ook diverse mooie nieuwe ondernemingen en initiatieven ontstaan waarbij boeren en burgers nauw samenwerken, zoals Herenboeren en CSA's. Ontwikkeling van de lokale korte keten vergroot de vitaliteit van de lokale gemeenschap.

Het argument dat de consument hier niet voor wil betalen, is nooit van toepassing. We moeten de consument helpen om te zorgen dat hij ook de goede dingen kan doen. Met andere woorden: waarom zouden we 'slechte' dingen nog aanbieden? Het

voedselakkoord heeft logischerwijs effect op de producten die we gaan maken en daarmee ook op de producten die te koop zijn. Als gevolg daarvan zal het consumptiepatroon óók moeten wijzigen. 'Een illusie', wordt dan vaak gezegd. Maar we wijzigen toch voortdurend ons consumptiepatroon? Ooit zijn we ook meer vlees gaan eten, te veel. Ooit zijn we te vet, te zoet, te zout gaan eten. Dus waarom zouden we niet naar een ecologisch verantwoord eetpatroon gaan? Een patroon dat de aarde niet uitbuit. Simpel gezegd betekent het voedselakkoord dat we meer plantaardig gaan eten en veel minder dierlijk. Tot het moment dat we misschien geheel zonder dierlijke producten gaan leven en plantenresten, voedingsresten en humane mest als meststof gaat dienen.

De eerste aanzetten tot een voedselakkoord zijn reeds gedaan. Bijvoorbeeld via het GroenBoerenPlan, dat geschreven is door vijf boerenorganisaties. Of met de opzet van de Caring Community samen met de Caring Vets en de Caring Doctors. Hier verenigen boeren, dierenartsen, dokters en consumenten zich de toe willen naar een duurzaam e gezond voedselsysteem.

Dit alles is helemaal niet zo moeilijk te realiseren. Er zijn vele praktische zaken die we morgen kunnen uitvoeren. Kijk hierbij naar het GroenBoerenplan. Denk dan aan het verhogen van onderzoeksbudgetten, het doorvoeren van eerlijke prijzen waar ook de kosten van klimaat in berekend worden, het geven van voorlichting over duurzame voeding, het verankeren van duurzame voedselproductie in het onderwijs en het verlagen van btw op groente en fruit.

Durf te kiezen

Maar als dan onze minister-president gaat vertellen dat het echt allemaal niet zo gemakkelijk is, dat het al begint met de vraag 'wat is nu precies groente en fruit?'. Ja, dan wordt het moeilijk. Dan blijven we liever praten dan doen. Er is niet voor niets een gezegde: 'waar een wil is, is een weg'. Het begint dan ook met de echte wil om ons voedselsysteem radicaal te wijzigen. Dat is spannend. We gaan namelijk lopen en weten niet precies of we het juiste pad bewandelen. Maar er zijn meerdere wegen naar Rome. Een ding weten we echter zeker: de huidige weg loopt dood. Durf te kiezen en ga de slag.

Mocht ons voedsel uiteindelijk duurzamer worden, dan is dat een sociaal en politiek vraagstuk dat daaropgehoort moet worden. We laten niemand vallen. Dat produceren en consumeren binnen de draagkracht van de aarde te veel geld zou kosten kan nooit het argument zijn om niet maar te gaan produceren en consumeren buiten de draagkracht van de aarde.

Wie is Ruud Zanders?

De Duurzame Troonrede bestaat sinds 2012 en wordt steeds uitgesproken twee weken voor Prinsjesdag, als de koning de Troonrede van het kabinet voorleest. Dit is een ingekorte versie. De elfde editie wordt dinsdagavond 5 september uitgesproken door Ruud Zanders, voorzitter van Caring Farmers. Deze groep boeren wil laten zien hoe de landbouw kan veranderen en was vorig jaar de winnaar van de Duurzame 100 van Trouw. Ruud Zanders is oprichter en mede-eigenaar van het diervriendelijke pluimveebedrijf Kipster, dat eieren levert aan onder meer Lidl en de dieren voort met voedselresten. Er zijn vestigingen in Nederland en in de Verenigde Staten.

Het wijzigen van ons voedselsysteem is spannend. Maar de huidige weg loopt dood.

Gezocht: nieuwsgierig talent!

Vrijwilligers die onze farmers willen interviewen.

Natuurlijk willen we Caring Farmers laten groeien. Er zijn steeds meer boeren die zich willen aansluiten. Om deze boeren in de spotlights te zetten, vinden we het belangrijk dat zij hun verhaal kunnen vertellen. We zoeken vrijwilligers die het leuk vinden om zo af en toe een boer of tuinder op te zoeken, een interview af te nemen en foto's te maken. Dit interview wordt dan op [onze website](#) geplaatst en op social media.

Vind je dit leuk? Mail je reactie dan naar info@caringfarmers.nl

Caring Congres: kom je ook?

Een nieuw voedselsysteem creëren doen boeren niet alleen. De hele keten verandert. We gaan anders boeren. Anders verwerken. Anders eten. Dat is goed voor onze planeet, de dieren én onze gezondheid. Caring Farmers, Caring Vets, en Caring Doctors organiseren daarom samen het Caring Congres vol interessante sprekers over de nexus tussen klimaatverandering, natuur, een gezond voedselsysteem, dierenwelzijn en ethiek en een gezonde levensstijl.

[Meer info](#)

Onze sprekers:

Bernice Bovenkerk

Bernice is universitair hoofddocent filosofie bij de Wageningen University. Haar expertises zijn dierethiek, dierenwelzijn, klimaatverandering en milieufilosofie.

Lobke Faasen

Lobke is diëtist en foodie in hart en nieren. Ze heeft een groene missie: zo veel mogelijk mensen bewust maken van de voordelen van een duurzame, plantaardige, gezonde leefstijl.

Tim Huijsmans

Tim is natuurbeschermers en oprichter van Faunawatch. Hij is als diergeneeskundig onderzoeker bezig met zijn PhD.

Reinier van den Berg

Reinier is meteoroloog en natuurlijk bekend als RTL weerman. Hij is dé specialist op het gebied van klimaatverandering en duurzaamheid.

Bestel je tickets hier!

CARING CONGRES 2023

ZATERDAG 4 NOVEMBER

ANTROPIA DRIEBERGEN

Caring Farmers **CARING DOCTORS** **Caring Vets**

Lees- kijk- en luistertips

👉 Nieuwe boeren op de website! [Lees alle boerenverhalen op Farmers aan 't Woord](#)

👉 Caring Farmer Auke en zijn vrouw Rennie van Boerderij Op de Him kiezen een andere koers en gaan verder met 15 koeien. Lees [het artikel in Biojournaal](#)

Zeker al 3 Caring Farmers zijn gespot in de Food 100! Spot jij er meer? Bekijk [hier](#) de gehele Food 100, een lijst met inspirerende duurzame ondernemers.

Landbouwsubsidie kan biodiversiteit schaden, kopt het NRC. De reden is een oud en hardnekkig probleem: geldstromen, zowel dus van overheid als bank, sturen aan op schaalvergroting. [Lees meer](#)

Caring Farmer Tuinderij de Es [in Nieuwe Oogst: "Boeren leren het meest van andere boeren"](#)

Ontdek hoe aardig jij eet: [leuke quiz van WNF](#)

Kom ook naar de [Vrij-mi-vlier-oogst-borrel van Wilderland bij Utopia Eiland vrijdag 8 sept](#)

👉 Hoe zit dat toch tussen ons Ministerie van LNV en Brussel? ['Landbouwministerie wist van omvang grondfraude, maar zweeg tegenover EU'](#)

Our mailing address is:

info@caringfarmers.nl

Want to change how you receive these emails?

You can [update your preferences](#) or [unsubscribe from this list](#).